

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA**

KŪNO KULTŪROS IR SPORTO EDUKOLOGIJA
Sportinio ugdymo vadybos specializacija

LINA KIRILIUK

Magistro baigiamasis darbas

**ŠVIETIMO IR SPORTO ĮSTAIGŲ VAIDMUO UGDANT SPORTININKŲ
MOTYVACIJĄ SPORTUOTI**

Darbo vadovė: lekt. D. Razmaitė

Šiauliai, 2024

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Motyvacijos sampratos apibrėžimai.....	11
2 lentelė. Sportavimo veiksniai.....	14
3 lentelė. Mokinių fizinį aktyvumą bei motyvaciją slopinantys veiksniai (pagal N. Strazdienę, E. Adaškevičienę, 2017).....	20
4 lentelė. Respondentų duomenys.....	24
5 lentelė. Motyvacijos ugdymo požymiai.....	26
6 lentelė. Švietimo ir sporto įstaigų ypatumai sportininkų motyvacijai ugdyti.....	27
7 lentelė. Švietimo ir sporto įstaigų vykdomos sportininkų motyvacijos kėlimo programos.....	28
8 lentelė. Motyvacijos ugdymo programos.....	30
9 lentelė. Motyvacijos ugdymo požymiai.....	33
10 lentelė. Švietimo ir sporto įstaigų ypatumai sportininkų motyvacijai ugdyti.....	34
11 lentelė. Vertybių sąsaja su motyvacija.....	36

PAVEIKSLAI

1 paveikslas. Šeima kaip veiksny s jaunų sportininkų motyvacijai (pagal E. Adaškevičienę, N. Strazdienę, 2017).....	15
2 paveikslas. Maslow poreikių hierarchijos piramidė (Maslow, 1946).....	16
3 paveikslas. Motyvacijos ir požiūrio veiksnių sąsaja (pagal V. Blauzdį ir L. Bagdonienę, 2007).....	18
4 paveikslas. Pavyzdinė sporto organizacijos schema.....	21
5 paveikslas. Švietimo ir sporto įstaigų motyvacijos ugdymo pagrindiniai kriterijai.....	29
6 paveikslas. Svarbiausios motyvacijos skatinimo priemonės.....	32
7 paveikslas. Motyvacijos ugdymo mokykloje priežastys.....	32
8 paveikslas. Švietimo ir sporto įstaigų motyvacijos ugdymo pagrindiniai kriterijai.....	36

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	2
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	3
SANTRAUKA.....	5
SUMMARY.....	6
ĮVADAS.....	7
1. SPORTININKŲ MOTYVACIJOS SPORTINEI VEIKLAI TEORINĖS TYRIMO PRIELAIIDOS.....	10
1.1. Motyvacijos samprata sportinėje veikloje.....	10
1.2. Sportinės veiklos pasirinkimą lemiantys veiksmai.....	12
1.3. Motyvacijos rūšys ir skatinimo priemonės.....	17
1.3.1. Sportininko poreikiai ir motyvacijos svarba sportinei veiklai.....	17
1.4. Sporto pedagogo vaidmens reikšmė sportininko motyvacijoje.....	18
1.4.1. Švietimo ir sporto organizacijų veiklos samprata.....	20
1.4.2. Sporto organizacijų struktūra.....	21
1.5. Vertybės ir sportinė veikla.....	23
2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS.....	26
2.1. Tyrimo metodai.....	26
2.2. Tyrimo imtis ir organizavimas.....	26
2.3. Tiriamieji.....	27
3. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS.....	28
3.1. Sportininko požiūris apie motyvacijos ugdymą ir jos poreikį.....	28
3.2. Švietimo ir sporto įstaigų vykdomos motyvacijos kėlimo veiklos.....	31
3.3. Švietimo ir sporto įstaigų ypatumai.....	34
3.4. Švietimo ir sporto įstaigų ypatumai.....	35
3.4.1. Švietimo ir sporto įstaigų motyvacijos ugdymo pagrindiniai kriterijai.....	36
3.5. Žmogaus vertybių sąsaja su motyvacija.....	37
DISKUSIJA.....	40
IŠVADOS.....	42
REKOMENDACIJOS.....	43
LITERATŪRA.....	44
PRIEDAI.....	47
1 priedas. Interviu klausimynas.....	48

Kiriliuk, L. (2024). Švietimo ir sporto įstaigų vaidmuo ugdant sportininkų motyvaciją sportuoti. Magistro darbas. Vilniaus universitetas, Šiaulių akademija, Edukologijos fakultetas, Šiauliai.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe buvo analizuojama sportininkų motyvacijos svarba, kaip vienaip ar kitaip galima prisidėti prie jos ugdymo, kokios skatinimo priemonės padeda išlikti motyvuotu. Motyvacija sportuoti šiai dienai yra bene viena didžiausių problemų. Kad sportininkas būtų motyvuotas svarbiausia yra sužinoti jo poreikius, iškelti tikslus bei jų siekti. Tyrimais, kuriuose nagrinėjama sportininkų motyvacija, siekiama atskleisti veiksnius, įtakančius sportininkų veiklos motyvaciją (Gibson, Fosters, 2002; Grajauskas, Razmaitė, 2017; Roychowdhury, 2018). Atliekant tyrimą buvo pasitelktas Žydžiūnaitės (2009) interviu metodas, kuris buvo išskirtas kategorijomis bei suskirstytas į kategorijų/subkategorijų turinio elementų identifikavimą bei interpretavimą.

Darbe keliami *probleminiai klausimai*: kokios švietimo ir sporto įstaigų vykdomos veiklos sportininkų motyvacijai ugdyti? Kokios skatinimo priemonės naudojamos ir labiausiai motyvuoja sportininkus?

Tyrimo objektas: švietimo ir sporto įstaigų veiklos ypatumai ugdant sportininkų motyvaciją.

Tyrimo tikslas: ištirti įvairius švietimo ir sporto įstaigų veiksnius kurie įtakoja sportininkų motyvacijos augimą.

Tyrimė dalyvavo: 21 sportininkė, iš įvairių Šiaulių miesto mokyklų, sporto klubų. Sportininkės priklauso Lietuvos rinkinei.

Tyrimo metodai ir organizavimas: mokslinės literatūros analizė, kokybinis tyrimas – interviu.

Tyrimo rezultatai ir pagrindinės išvados: Atlikus tyrimą buvo išsiaiškinta, kad švietimo ir sporto įstaigos prisideda, tačiau viena labiau kita mažiau. Taip pat buvo išskirtos motyvaciją skatinačios priemonės.

Raktiniai žodžiai: motyvacija, vertybės, poreikiai.

Kiriliuk, L. (2024). The role of education and sports institutions in the development of athletes' motivation for sport. Master's thesis. Vilnius University, Šiauliai Academy, Faculty of Education, Šiauliai.

SUMMARY

The Master's thesis analyses the importance of athletes' motivation, how it can be contributed to its development in one way or another, and what kind of incentives help to stay motivated.

Motivation to exercise is perhaps one of the biggest problems nowadays. The key to motivating an athlete is to find out what he or she needs, to set goals and to achieve them. Research on athletes' motivation aims to reveal the factors that influence athletes' performance motivation (Gibson, Fosters, 2002; Grajauskas, Razmaitė, 2017; Roychowdhury, 2018).

The research used V. Žydžiūnaitė's (2009) interview method, which was categorised and compartmentalised into the identification and interpretation of the content elements of the categories/sub-categories.

The thesis raises the following *problematic questions*: what are the activities carried out by educational and sports institutions to develop athletes' motivation? What incentives are used and what motivate athletes the most?

Object of the study: peculiarities of educational and sports institutions' activities in the development of athletes' motivation.

Aim of the study: to investigate the various factors in educational and sporting institutions that influence the growth of athletes' motivation.

Participants in the study included: 21 female athletes from different schools and sports clubs in Šiauliai. The athletes belong to the Lithuanian national team.

Research methods and organisation: analysis of scientific literature, qualitative research - interviews.

Results and main conclusions: the study found that education and sports institutions contribute, but to a greater or lesser extent. It also highlighted measures that promote motivation.

Keywords: motivation, values, needs.

IVADAS

Tikslingas poreikių patenkinimas, susideda iš fizinių bei psichinių realizavimo veiksmų (Ališauskas, 1999). Norint atskleisti mokinio gebėjimus, labai svarbu ugdyti kompetencijas tokias kaip: pasitikėjimo, atsakomybės, bendradarbiavimo, ir žinoma gebėti kritiškai įsivertinti savo galimybes, prigimtinius gebėjimus.

Lietuvos respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl 2021–2030 metų sporto plėtros programos patvirtinimo“, šiuo nutarimu patvirtino programas, kuriomis siekiama gausinti aukščiausius Lietuvos sporto pasiekimus. Nutarime iškelta problema, kuri nusako, jog sporto sistema neužtikrina aukščiausių sporto pasiekimų. Yra išskiriamos problemos priežastys tokios kaip: sportininkų rengimo ir išlaikymo sporte sistema neužtikrina sportininkų skaičiaus didėjimo, proveržių siekiant aukštų rezultatų. Trūksta kvalifikuotų sporto specialistų, sporto bazių ir treniruočių kompleksų stoka, Lietuva atsilieka nuo ES šalių vidurkio pagal sportuojančiųjų skaičių.

Atliekant bet kurią veiklą ir siekiant būti geriausiu, dažnai svarstoma, kodėl vieniems duota lengvai įgyvendinti tikslus ir džiaugtis greitais rezultatais, o kitiems prireikia daugiau laiko, ir ne retai, kai jau prie norimo rezultato priartėjama, dingsta motyvacija ir tikslai bei uždaviniai taip ir lieka neįgyvendinti. Kiekvienas žmogus turi motyvus, kurie skatina veikti, juos realizuojant turime rezultatus. Sportininkai ateidami į treniruotes pirmiausia turi vienus motyvus, toliau seka kiti.

Šiuolaikinėje visuomenėje besikeičiančios technologijos, veiklos, įtakoja saviraiškos poreikius bei skatinančius veiksnius. Motyvacijos sportuoti tyrimų plėtra gali išryškinti faktus, kurie būtų veiksmingi norint efektyviai organizuoti sportininkų rengimo etapus.

Šiame darbe aptarsime įvairias motyvacijos skatinimo priemones, motyvacijos teorijas. Išsiaiškinsime sportininkų poreikius.

Tyrimo aktualumas. Motyvacija – tai faktorių visuma, kuri sukelia, išlaiko ir valdo elgesį, leidžia pasiekti tam tikrus tikslus, tai žmogaus variklis, kuris pasireiškia įvairiose veiklų kryptyse (Astromskienė ir kt., 2012).

Motyvacija kiekvieno iš mūsų gyvenime užima labai svarbią vietą ir atlieka tam tikras funkcijas siekiant įvairių tikslų, jos dėka skatinamas individo elgesys, veiksmai, suvokiama kokia yra prasmė (Malinauskas, 2003). Pasak Šavareikienės, tai vidinis skatinimas savęs paties, impulsai, kurie pasireiškia žmonių elgsenoje atliekant veiksmus norint pasiekti savo tikslus, patenkinti poreikius (Šavareikienė, 2012). Pažymima, kad motyvacija, tai tarsi poreikis, o poreikiai yra

skirstomi į biologinius, socialinius, psichologinius. Žmogaus veiksmi, kuriuos siekiama patenkinti dar vadinami veiklos motyvu.

Sportininkų motyvacija sportuoti šiai dienai yra bene viena didžiausių problemų. Kad jaunas sportininkas būtų motyvuotas svarbiausia yra sužinoti jo poreikius, išskirti tikslus bei jų siekti. Kadangi kiekvienas jaunas sportininkas yra labai skirtingas, sporto pedagogas turi gebėti parinkti motyvavimo priemones įvairiose veiklose, taip pat atsižvelgti į individų struktūrą, kuri leistų suvokti kokios motyvacijos sistemos reikia kiekvienam mokiniui (Gould, 2006).

Siekiant motyvuoti sportininkus sporto pratybose labai atsakingas, svarbus vaidmuo priskiriamas pedagogui, įvairioms švietimo bei sporto įstaigoms. Sporto pratybose pedagogas turi gebėti atsižvelgti į kiekvieno ugdytinio amžių, parinkti veiklos turinį, motyvuoti, sudominti, įtraukti į veiklas, jog sportininkai noriai jose dalyvautų (Roychowdhury, 2018). Dar vienas labai svarbus aspektas sporto pedagogas turi gebėti bendrauti, įsiklausyti, būti pats motyvuotas ir mokiniams perteikti tai, jog jie juo pasitikėtų (Tilindienė, 2016). O švietimo ir sporto įstaigos sukurti tokias sąlygas, kad jos padėtų sportininkui augti ir siekti geriausių pasiekimų.

Atliekamo tyrimo aktualumą lemia tai, kad yra didžiulis poreikis gilintis į motyvacijos buvimo ar nebuvimo faktorius, kurie nulemia sportininkų elgseną, veiklą. Šiaulių mieste yra nemažai sporto mokyklų, centrų kuriuos lanko sportininkai, pasirinkę sau patinkančią sporto šaką. Sporto mokyklų, centrų vizijos preliminarai yra beveik tapačios, kiekvienoje iš jų siekiama ugdyti mokinius sporto pratybose, stiprinti sportininkų motyvaciją, norą dalyvauti užsiėmimuose, išsikelti tikslus bei jų siekti.

Temos naujumas / reikšmingumas. Mano magistro darbe aprašomo tyrimo tema yra aktuali šiuolaikiniai visuomei. Jos sprendimo mokslinį naujumą sudaro tai, kad skirtingai nuo kitų jau atliktų darbų šiame tyrime pateiktos švietimo ir sporto įstaigų ypatumai, skatinimo priemonės, kurios prisideda prie sportininkų motyvų sportuoti.

Tyrimo problema. Nuolat girdime daugybę klausimų ir ieškome atsakymų susijusių su motyvacija. Daugiau pasidomėjus galime rasti mokslininkų, kurie yra tyrę motyvacijos raišką sporte (Gibson, Fosters, 2002; Malinauskas, 2003, Poteliūnienė, Sabaliauskas, 2010; Razmaitė, Grajauskas, 2017; Roychowdhury, 2018 ir kt.). Daugybę metų motyvacijos sportinei veiklai tema dar vis analizuojama, siekiama išsiaiškinti žmogaus aktyvumą, elgesį, motyvaciją lemiančius faktorius.

Tiriama nemažai įvairių sporto šakų pratybas lankančių mokinių motyvų sportuoti klausimų, tačiau literatūroje vis dar stokojama darbų, kurių autoriai nagrinėtų kaip įvairios organizacijos prisideda prie sportininkų motyvacijos kėlimo. Darbe keliami *probleminiai klausimai*: kokios

švietimo ir sporto įstaigų vykdomos veiklos sportininkų motyvacijai pakelti? Kokios skatinimo priemonės naudojamos ir labiausiai motyvuoja sportininkus?

Tyrimo hipotezė: dalyvaujant sporto rengimo procese, labai svarbu suprasti kas vienaip ar kitaip sportininkus motyvuoja bei kokios priemonės gali būti taikomos siekiant patenkinti ar slopinti sportininkų poreikius.

Tikėtina, kad motyvacija sportuoti siejama su skatinimo priemonėmis;

tikėtina, kad labiausiai motyvuoja finansinė skatinimo priemonė;

tikėtina, kad palaikymas yra viena iš reikšmingų skatinimo priemonių.

Tyrimo objektas: švietimo ir sporto įstaigų veiklos ypatumai ugdant sportininkų motyvaciją.

Tyrimo tikslas – ištirti švietimo ir sporto įstaigų veiksnius, kurie įtakoja sportininkų motyvacijos augimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą, kurioje nagrinėjama sporto motyvacijos samprata;
2. Peržvelgti Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimus;
3. Apibūdinti sportininko poreikius ir motyvacijos svarbą sportinei veiklai;
4. Ištirti švietimo ir sporto įstaigų funkcijas susijusias su sportininkų motyvacija;
5. Nustatyti motyvacijos skatinimo priemones..

Darbe taikyti **tyrimo metodai:**

Mokslinės literatūros analizė siekiant sužinoti motyvacijos ugdymo sampratą. Išsiaiškinti kaip prie motyvacijos ugdymo turi prisidėti organizacijos.

Kokybinis tyrimas – interviu. Siekiama išsiaiškinti kokios yra motyvacijos skatinimo priemonės, kaip prisideda prie motyvacijos ugdymo švietimo ir sporto organizacijos.

Tyrimo imtis ir organizavimas:

Tyrimas atliktas 2024m. įvairiose mokyklose ir sporto klubuose. Tiriamąją imtį sudarė 21 sportininkė, kurios priklauso Lietuvos rinktinei, lanko skirtingas sporto šakas, turi meistriško pakopas.

Darbo struktūra. Darbo struktūrą sudaro įvadas, du skyriai (teorinės tyrimo prielaidos, tyrimo metodologija ir rezultatų analizė), išvados, literatūros sąrašas, priedai. Literatūros sąrašė pateikti 53 šaltiniai. Iš kurių 36 lietuvių kalba ir 17 užsienio kalba.

1. SPORTININKŲ MOTYVACIJOS SPORTINEI VEIKLAI TEORINĖS TYRIMO PRIELAIIDOS

1.1. Motyvacijos samprata sportinėje veikloje

Vieno apibūdinimo, kuris nusakytų motyvacijos esmę bei svarbą nėra, kiekvienas mokslininkas šią sąvoką apibrėžia vis kitaip. Tyrėjai tirdami motyvacijos apibūdinimą siūlo vis skirtingus apibrėžimus, paaiškinimus, tačiau daugumos jų požiūris akcentuojamas į žmogaus pastangas, siekius ir veiksmus, norint pasiekti tam tikrą tikslą. Motyvavimo sąvokos nusako žmogaus elgesio ir veiklos priežastis, kurios veikiamos tam tikros jėgos leidžia žmogui veikti (Šalkauskienė ir kt., 2006). Motyvacija – skatinimas veiksmų, siekiant tikslų (Stephen, Robbins, 2007). Pasak I. Čepaitienės (2006), motyvacija glaudžiai siejama su motyvu, kadangi motyvas yra veiksmas, kuris atliekamas konkrečiu būdu. Taigi, motyvaciją gali būti apibūdinama kaip pastangos, tęstinumas ir kryptingumas (Čepaitienė, 2006). Mokslinėje literatūroje vis dažniau pasitaiko tokių terminų, kaip motyvacija bei motyvas. Motyvas – veiksnys, skatinantis kažkokią tai veiklą (Kasiulis, Barvydienė, 2003).

Analizuojant mokslinę literatūrą, galima atrasti nemažai motyvacijos sampratų apibrėžimų (žr. 1 lentelę). Apibendrinant šiuos mokslininkų apibrėžimus, galima teigti, kad motyvacija – tai motyvų kaitos procesas, reguliuojantis individo veiklos bei santykių kryptingumą, intensyvumą ir patvarumą (Jovaiša, 2007).

1 lentelė. **Motyvacijos sampratos apibrėžimai** (sudaryta darbo autorės)

Autorius	Motyvacijos apibrėžimas
Felser, 2006	Motyvacija – procesas, neatsiejamas nuo asmeninių motyvų, vertybių, tikslų bei identiteto.
Stephen, Robbins, 2007	Motyvacija – skatinimas atlikti tam tikrus veiksmus, siekiant tam tikrų tikslų
Diržytė ir kt., 2010	Motyvacija – įtaka žmogaus elgesiui, siekiant tikslų.

Jovaiša, 2007	Motyvacija - veiksmų kaitos procesas, koreguojantis asmenybės veiklos, santykių kryptį, intensyvumą ir patvarumą.
Psichologijos žodynas (1993)	Motyvacija – elgesio, veiksmų skatinimo procesas, kuris sukeliama įvairių motyvų.
Milašius, 2008	Motyvacija – sąmoningi ar nesąmoningi poreikiai, į tikslą nukreipiantys elgesį. Ji rodo, ko mums reikia, ko mes norime, kodėl mes darome vieną ar kitą.
Ryan, Deci, 2000, 2007	Motyvacija laikoma esminiu biologinės, pažintinės ir socialinės reguliacijos pagrindu.

Kiekvienas mokslininkas motyvacijos apibrėžimą aprašo skirtingai, vieni jų teigia, jog tai procesas, kuris neatsiejamas nuo asmeninių motyvų (Felser, 2006), o *Psichologijos žodyne* (1993) įvardijama, kaip elgesys, kuris sukeliama įvairių motyvų. Bet koku atveju dauguma mokslininkų sutinka, kad motyvas – tai yra kiekvieno žmogaus asmeninis procesas. Mokslinėje literatūroje apstu šių teorijų ir visos jos skirtingai apibūdina motyvaciją. Motyvacijos apibrėžimais norima išaiškinti žmogaus tikslus, veiksmų pasirinkimus, numatyti poreikius (Stačkauskienė, Kiselevskaja, 2014).

Analizuojant sportininkų motyvacijos sportui teorijas viena pagrindinių yra apsisprendimo teorija (angl. self-determination), kurios pagrindiniai šalininkai yra Ryan ir Deci (2000; 2017), daro prielaidą, kad žmogus linkęs į veiklą, tačiau yra pažeidžiamas ir gali būti nukreiptas į pasyvumo būseną. Apsisprendimo teorija sudaro vieną didelę teoriją, kuri sujungia visas svarbiausias motyvacijų studijas bei formalias teorijas bei apibendrina visas būdingas asmens vidines ir įvairias išorines motyvacijas (Deci, Ryan, 2000).

Apsisprendimo teorijos šalininkai teigia, kad ši teorija atliepia asmeninius, socialinius veiksnius, kurie labai įtakoja žmogaus veiklą (pvz. sportinę veiklą), jos kokybę, o taip pat veikia ir žmogaus jausmus, iniciatyvą.

Apsisprendimo teorija apibrėžia, kad asmenys turi tris įgimtus poreikius (Ryan, Deci, 2017):

- Autonomijos;
- Kompetencijos;
- Susietumo.

Šie poreikiai turi būti patenkinti realiame jo gyvenime, kad palengvintų asmeninių motyvacijų realizavimą. Kai asmenys sugeba suprasti (įsisąmoninti) šį būtiną poreikį, motyvacija tampa labiau

savarankiška, teigiama, efektyvi ir elgsenos pokyčiai vyksta savaime (Vallerand, 2001). Svarbiausia, kad asmuo žinotų, kas jam svarbu ir turėtų asmeninius gyvenimo prioritetus.

Apsisprendimo teorija susijusi su žmonių sprendimais, kuriuos jie daro be išorinės įtakos ir kišimosi. Apsisprendimo teorija koncentruojasi kokiame laipsnyje yra individo vidinė ir išorinė motyvacija. Anot apsisprendimų teorijos yra trys ryškūs motyvacijos tipai:

Nemotyvuotumas (motyvacijos nebuvimas);

Išorinė motyvacija;

Vidinė motyvacija (Ryan, Deci, 2000).

Šie motyvacijos tipai gali būti susieti su priimamais sprendimais ar pastebėta pažanga.

Išorinis reguliavimas – elgsys kontroliuojamas pasitelkiant apdovanojimus ir bausmes, kurie skatina mokymąsi ne dėl paties mokymosi, bet dėl apdovanojimo ar stengiantis išvengti bausmės;

Introdukuotas reguliavimas - veikia vidiniai faktoriai, verčiantys žmogų jausti, kad jis privalo, turi vienaip ar kitaip elgtis, dėl vidinės būtinybės (pvz., kaltės ar gėdos jausmų);

Identifikuotas reguliavimas - šiame lygmenyje veikia paties asmens elgesio pasekmių ar rezultatų vertinimas. Elgesio pasekmės ar rezultatai yra to asmens trokštami savęs suvokimo aspektai;

Integruotas reguliavimas – veikia pats motyvuojamas elgsys, nes jis šiuo atveju yra vertinamas kaip sudėtinė asmens savęs suvokimo dalis.

Tyrimai parodė, kad vidinė motyvacija yra susijusi su geresniu mokymusi, aktyvesne sportine veikla bei gera savijauta. Tai atskleidžia, kodėl ypač svarbu nustatyti, kokie veiksniai skatina, o kokie slopina vidinę motyvaciją. Taip pat fizinės ir sportinės veiklos eksperimentai su bendro ugdymo mokyklų mokiniais ir aukštųjų mokyklų studentais dar kartą patvirtino, kad vidiniai tikslai ir autonomiją palaikanti aplinka padeda mokytis ir siekti geresnių rezultatų (Ryan, Deci, 2017).

1.2. Sportinės veiklos pasirinkimą lemiantys veiksniai

XXI a. Pažymėtinas kaip esminis, įmantrus laikotarpis, kuriame žmogus patiria daug iššūkių, suvaržymų, nesėkmių. Jis taip pat negali kontroliuoti kai kurių veiksmų, kuriuos veikia elgsys, motyvacija. Sudėtinga mokyklų fizinio ugdymo pamokų sistema, neužtikrina pakankamo fizinio aktyvumo ir motyvacijos sportuoti mokiniams. Fizinis aktyvumas atlieka svarbų vaidmenį mokinių

gyvenime, todėl labai svarbu mokinius įtraukti į veiklas, juos motyvuoti (Adaškevičienė, Strazdienė, 2013).

Jau ankstyvame laikotarpyje vaikai pasižymi įgimtais duomenimis, tačiau prigimtis nenulemia asmenybės raidos. Ją įtakoja daugybė sąlygų, taip pat atliekama žmogaus veikla bei veiklos kryptingumas (Rajeckas, 2002). Pasak E. Grinienės (2009) mokinių raidą nulemia aplinka bei jų gyvenimui įtaką darantys veiksniai. Europos sąjungos fizinio aktyvumo gairėse (2008) rašoma, kad mokinių aktyvumą nulemia aplinka, veiksniai, kuriems nėra daroma įtaka, t.y. amžius, lytis, oro sąlygos (2 lentelė). Daugybė mokslinių tyrimų parodė, kad fizinei veiklai įtaką daro objektyvūs bei subjektyvūs veiksniai. Svarbų vaidmenį atlieka šalia esančių žmonių požiūris, motyvacija, tinkamos veiklos parinkimas. Sporto mokyklos, centrai gali padėti mokiniams noriai sportuoti, tačiau reikia jaunosius sportininkus motyvuoti, taip pat svarbu, jog sporto pedagogas atsakingai žiūrėtų į savo darbą bei būtų pats motyvuotas (Adaškevičienė, Strazdienė, 2013).

2 lentelė. **Sportavimo veiksniai**

Autorius	Sportinės veiklos veiksniai
C. Bouchard (1993)	Sportinė veikla priklauso nuo genetinio paveldimumo, tačiau jis susijęs taip pat su fiziniu aktyvumu bei sveikata.
R. M. Malina, C. Bouchard, O. Bar-Oras (2004)	Sportinei veiklai įtaką daro biologiniai, socialiniai, psichologiniai ir aplinkos veiksniai.
V. Volbekienė (2004)	Sportinė veikla ir fizinis aktyvumas priklauso nuo genetikos, biologinio išsivystymo, psichologinės būsenos ir aplinkos.
R. Proškuvienė (2004)	Fizinei veiklai įtaką daro paveldimumas, gyvensena, elgsena, aplinka, individualumas.
R. Jankauskienė (2008)	Fizinė veikla priklauso nuo amžiaus, lyties, ekonominės būklės, motyvų, temperamento, charakterio.

Savo sportinės veiklos efektyvumui ugdyti labai svarbu yra išsikelti tikslus ir jų siekti, turėti motyvą kodėl tai yra svarbu man pačiam. A. Skurvydas (2006) teigia, kad labai svarbu turėti tikslą, gebėti perteikti žinias, turėti grįžtamąjį ryšį, mokėti pagirti, pasidžiaugti tuo ką darai.

Adaškevičienė, Strazdienė (2017) išskyrė keturis pagrindinius fizinę ir sportinę veiklą lemiančius veiksnius, kurie turi įtakos mokinių motyvacijai sportuoti:

1. Socialinė aplinka ir ugdymas;
2. Mokyklos įtaka;
3. Fizinio ugdymo mokytojo požiūris į fizinį aktyvumą;
4. Šeimos vaidmuo.

Socialinė aplinka ir ugdymas. Dabartinis mūsų gyvenimas yra gerokai pasikeitęs nuo ankstesniojo. Mokslas, technologijos gerokai pažengė į priekį, taip pat padarė įtaką gyvenimo kokybei. Dabar žmogui nebereikia sunkiai fiziškai dirbti, didesnis krūvis krenta protiniai veiklai. Mokiniai vis mažiau nori aktyviai judėti jie vis dažniau renkasi sedėjimą prie kompiuterių, žiūrėjimą televizoriaus (Uznieņė, 2010). Vis rečiau mokiniai susiduria su aktyvia fizine veikla laisvalaikiu, taip pat vangiai nori dalyvauti sportinėje veikloje.. Šiuolaikiniame gyvenime viskas tapo mechanizuota, žmonės vis dažniau renkasi ne patys judėti, o pasitelkia pagalbines priemones, kurioms nereikia papildomo fizinio aktyvumo (Adaškevičienė, Strazdienė, 2017).

Ugdymo įstaigos įtaka. Ugdymo aplinka kuriama siekiant atsižvelgti ne į ateities pažangumą, bet į naujausias tendencijas. Ugdymas tampa kiekvienam individualiai pritaikytas. Lietuvos švietimo dokumentuose, tikslas ugdyti fizinio aktyvumo įpročius. Siekiama pritaikyti žinias, praktiką pagal kiekvieno poreikius (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008). Didelė problema, kad fizinio aktyvumo pamokos praleidžiamos visai kitokio pobūdžio veiklai pavyzdžiui, išvykoms, renginių pasiruošimams ir kt. Taip pat galima pabrėžti, jog fizinio ugdymo pedagogai labiau nuvertinami nei kitų dalykų pedagogai (Stočkus, 2014).

Sporto pedagogo požiūris. Sporto pedagogo įtaka yra labai svarbi. Jo vaidmuo yra reikšmingas, kuris nulemia ugdytinių procesą bei jų motyvaciją. Sporto pedagogas norėdamas įkvėpti savo ugdytinius turi gerai pažinti jų siekius, lūkesčius. Motyvuotas sporto pedagogas geba gerai organizuoti sportinio ugdymo veiklas. Geri pedagogo santykiai su ugdytiniu leidžia sukurti judėjimo džiaugsmą, malonumą, pasitikėjimą, motyvaciją (Adaškevičienė, Strazdienė, 2017).

Šeimos vaidmuo. Šeimos vaidmuo atlieka ypatingą vaidmenį vaiko gyvenime. Tėvų įtaka gali padėti vaikams įgyti sportinio ugdymo vertybių ir noriai jas puoselėti. Taip pat tėvai gali nukreipti vaikų energiją tinkama linkme. Pasak A. Lisinskiene ir S. Šukį (2014), tėvų nuomonė apie fizinę veiklą yra labai svarbi kuriant vaiko požiūrį. Labai svarbu nustatyti ribas mokykloje bei namuose, vienodos taisyklės padeda vaikui lengviau prisitaikyti. Kitas labai svarbus aspektas, tėvų dalyvavimas vaiklose kartu su savo vaikais. V. Gudžinskienė, J. Česnavičienė (2015) teigia, kad šeima yra pirmiausiai atsakinga už vaiko požiūrį į sveiką gyvenimą. Tam pritaria ir E. Adaškevičienė, N. Strazdienė (2017) (žr. 1 pav.).

Sportinis ugdymas	Edukacinė ir fizinė aplinka	Šeimos socialinis, ekonominis statusas
<ul style="list-style-type: none"> • Tėvų skatinimas; • Tėvų palaikymas ir parama; • Tėvų pavyzdys; • Bendra tėvų ir vaikų sportinė veikla; • Nustatytos normos; • Palankaus sveikatai elgesio ugdymas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Šeimos vertybės ir tradicijos; • Šeimos įpročiai; • Fizinė aplinka: sportavimui pritaikyta erdvė, sporto įranga, inventorius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tėvų išsilavinimas, profesija; • Šeimos ekonominė padėtis, pajamos.

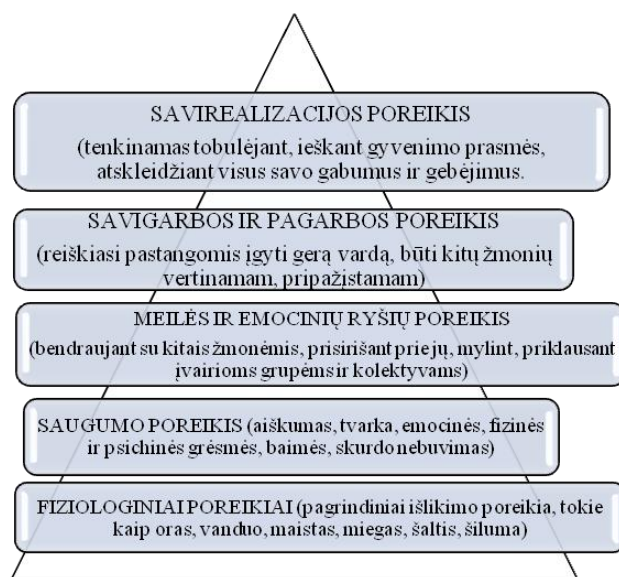
1 pav. Šeima kaip veiksnys jaunųjų sportininkų motyvacijai (pagal Adaškevičienę, Strazdienę, 2017)

Apibendrinant ir išskiriant pagrindinius, lemiančius motyvacinius veiksnius sportinei veiklai, matyti, jog tėvų vertybės, požiūris daro didelę įtaką vaikų aktyvumui, asmenybės formavimuisi. Tai pat labai svarbu socialinė aplinka, sporto mokyklos įtaka bei sporto pedagogo požiūris į savo veiklą. Ne mažiau svarbios įvairios kompetencijos ir žinoma vidinė bei išorinė motyvacija.

1.3. Motyvacijos rūšys ir skatinimo priemonės

Motyvacijos motyvas - skatinti sportininką veikti ir siekti geriausio. Šiais laikais suvokiama, kad motyvacija neatsiejama sėkmės dalis. Todėl labai svarbu, norint pasiekti geriausių sportininko rezultatų, reikia išsiaiškinti žmogaus motyvus, bei realizuoti juos sudarant palankias sąlygas (Щербатых, 2010). Pasak autoriaus, noriai siekiama atlikti veiklą, kai yra rezultatai, pavyzdžiui: karjera, pinigine išraiška, draugiški santykiai su kolegomis, palaikymas, teigiamos emocijos, palankios darbo sąlygos, jausmas, kai esi nevaržomas ir gali drąsiai išreikšti savo mintis, norus, planus (Щербатых, 2010).

Labai gerai žinomas, humanistinės psichologijos ir vadybos teoretikas A. H. Maslow sukūrė piramidę, kurioje pateikė poreikių hierarchijos koncepciją (3 pav.). Autorius teigė, kad kiekvienas individas turi įgimtą poreikį patenkinti savo įnorius. Kuo norai aukštesni, tuo siekiai sudėtingesni. Aukštesnieji poreikiai dažniausiai pastebimi, kurie ne mažai laiko skiria saviugdai, asmenybės tobulėjimui (Maslow, 1946).

2 pav. Maslow poreikių hierarchijos piramidė (Maslow, 1946).

Dažniausiai kažko siekdami turime viziją ir siekius, kuriuos realizuojant patenkiname savo poreikius. Noras būti žinomam, pripažintam, būti aprūpintam materialiai, ugdyti vertybes, būti apsuptam bendraminčių. Kaip ir matyti poreikių hierarchijos piramidėje (3pav.) labai svarbus poreikių patenkinimas, norint jaustis gerai, būti motyvuotam.

Stankevičienė, Lobanova (2006) teigia, jog darbas su asmenimis - veiksmai, užtikrinantys efektyvių tikslų bei darbų realizavimą. Efektyvus darbas laikomas tada, kuomet sudaromos palankios sąlygos dirbti, nuo aplinkos iki materialaus aprūpinimo. Motyvacijos suteikia, kai gaunamas atlygis, tada atsiranda teigiamos emocijos dirbti kokybiškai. Komanda - interesuotų žmonių grupė, kurios tikslas besąlygiškai teikti įvairiapusišką pagalbą siekiant tikslo. Asmenys prisideda prie proceso, teikdami savo paslaugas. Visos komandos veikla yra sistemingai suderinta bei nukreipta į konkretų bendrą tikslą. Itin svarbus valdymo siekis - asmenų žinojimas informacijos, sugebėjimų parodymas, vertybių puoselėjimas, tai užtikrina efektyvią veiklą (Robbins, 2003).

Mokslinėje literatūroje apstu motyvacijos skatinimo priemonių, R. Korsakienė, L. Lobanova, A. Stankevičienė (2011) išskyrė: ekonominės, teisinės, socialinės ir psichologinės, tačiau taip pat jas sugrupavo į materialines (premijos, išlaidų kompensavimas, dovanos, laisvalaikio organizavimas, fizinės darbo sąlygos) ir psichologinės (darbo įvertinimas, dėmesys, palaikymas, komunikacija, kvalifikacijos tobulinimas, konfliktų valdymas). Materialinės, tai apčiuopiamos, o išraiška jų - pinigai. Psichologinės būtų tos, kurios neturi sąsajos su pinigais.

Щербатых (2010), Pikūno (2002) (cituoja Lemme, 2003), Maslow (1946) skatinimo modeliai daugmaž panašūs, bet kartu ir skirtingi. Tai kas tinka vienam nebūtinai tiks ir kitam, todėl labai

svarbu suprasti, įsigilinti į patį žmogų, jo vertybes, norus, ir parinkti atitinkamus motyvavimo būdus siekiant juos panaudoti kokybiško darbo siekimui (Щербатых, 2010).

Pasak Vaitiekūnienės (2004) itin svaru sukurti sistemą, kuri aprėptų apmokėjimo galimybes, jos leistų suteikti žmogui motyvacijos tobulėti, siekti geriausio, domėtis. Visuomenėje labai aktualus motyvas - užmokėstis. Jis leidžia patenkinti poreikius, suteikti ramybę, jog esi aprūpintas ir gali gyventi stabilume.

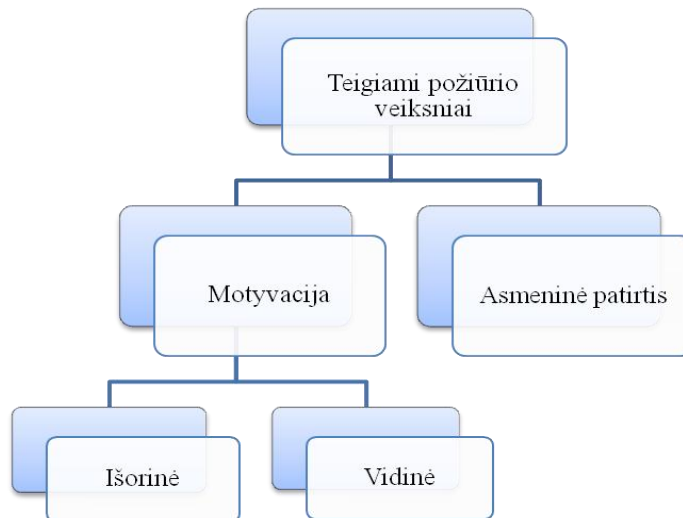
1.3.1. Sportininko poreikiai ir motyvacijos svarba sportinei veiklai

Pagrindinė asmenybės aktyvumo priežastis yra įvairūs poreikiai. Poreikis - tai tam tikra asmenybės būseną, sudaranti prielaidas veikti, kad tuos poreikius patenkinti. Poreikiai - tai įtampa, kilusi dėl reikalingų objektų trūkumo ir ta įtampa skatina žmogų veikti bei atspindi jo priklausomybę nuo aplinkos. Vadinasi, poreikis yra pagrindinis žmogaus aktyvumo šaltinis (*Psichologija studentui*, 1996).

Sporte pasireiškia trys pagrindinės poreikių rūšys: stimuliacijos poreikis, afiliacijos poreikis (ryšio su kitais žmonėmis poreikis), poreikis jaustis vertingam - kompetentingam ir sėkmingam (Ryan, Deci, 2017).

Kad jaunasis sportininkas gebėtų vystytis kaip asmenybė, labai svarbi yra jo sportinė veikla, tačiau šiuolaikinėje erdvėje vis labiau pastebime, jog aktyvumas tam yra gerokai sumažėjęs (Dollman et al., 2007). Todėl labai svarbus yra motyvacijos puoselėjimas. Motyvai - poreikių tenkinimo stimulai, kurie skatina veikti iš vidaus. Individidas suvokdamas savo tikslus, vertybes, idealus geba skatinti save ir motyvuoti (Roychowdhury, 2018).

V. Blauzdys, L. Bagdonienė (2007) mano, jog motyvacija sąveikauja kartu su požiūriu. Autoriai pateikia veiksnius, kuriuose matyti požiūrio bei motyvacijos sąsajos (3 pav.).

3 pav. Motyvacijos ir požiūrio veiksnių sąsaja (pagal Blauzdį ir Bagdonienę, 2007)

Manoma, kad sportinio ugdymo metu pateiktos žinios apie sportinę veiklą, asmeninių poreikių patenkinimą, prisideda prie jaunųjų sportininkų motyvuoto požiūrio (Blauzdys, Bagdonienė, 2007). Kaip ir matyti pateiktuose teigiamo požiūrio veiksniuose (4 pav.) labai svarbi tiek vidinė, tiek išorinė motyvacija bei asmeninė patirtis.

Adaškevičienės (2004) teigimu yra teigiami bei neigiami veiksniai. Teigiamiems ji priskiria: veiklos įdomumas, tinkama atmosfera, poreikių bei interesų patenkinimas, individualus dėmesys kiekvienam mokiniui, šeimos supratingumas bei skatinimas, žinios, tinkamas fizinis krūvis. Na, o neigiamiems: sporto pedagogo griežtumas, įvairūs draudimai, monotoniškumas veiklą, sveikatos negalavimai, vertinimo sistema, netinkamos aplinkos bei inventoriaus nebuvimas, ugdytojo kompetencijos stoka, bendravimo nebuvimas, per sunkios užduotys.

Apibendrinant galima teigti, kad motyvacija tai vyksmas, kuris susideda iš motyvų, aplinkos, asmeninės patirties ir tai yra dalis faktorių, kurie nulemia mokinių aktyvumą. Kaip ir buvo minėta, jog motyvacija yra susijusi su požiūriu, teigiamo požiūrio dėka galime būti motyvuotais ir taip noriai siekti savo užsibrėžtų tikslų.

1.4. Sporto pedagogo vaidmens reikšmė sportininko motyvacijoje

Anot Tijūnelienės (2009), pedagogas padeda žmogui atrasti bei pasirinkti savo kelią. Pedagogas - tai specialistas, rengiantis mokinius. Kiekvienam ugdytiniui yra svarbu jausti, kad jo sporto pedagogas yra kompetetingas ir geba perteikti žinias, parinkti tinkamas veiklas. Sporto pedagogo darbui būdingas žinių atnaujinimas, naujos informacijos rinkimas, gebėjimas žiūrėti į

ateitį. Pedagogas turi būti kompetetingas bei motyvuotas, gebėti parinkti veiklą, krūvį, atsižvelgti į kiekvieną mokinį individualiai (Miškinis, 1999).

Pedagogas turi siekti, kad jo ugdytinis, skatinamas turimų žinių, gebėtų bei norėtų įgyti fizinio aktyvumo žinių, turėti motyvacijos ir ją panaudoti veiklose, siekiant tikslų įgyvendinimo (Strazdienė, Adaškevičienė, 2017). Motyvacijos buvimui užtikrinti reikia pedagogo teigiamo požiūrio. Pasak Blauzdžio, Bagdonienės (2007) atliktų tyrimų rodmenys rodo, kad teigiamo požiūrio į sportinę veiklą faktoriai yra: geras ugdytinio ir sporto pedagogo tarpusavio bendravimas, žinios, pedagogo sudominimas veikla bei požiūris į savo darbą. Labai svarbu, jog sporto pedagogas suprastų, kad mokymasis - tai procesas, kuris turi būti orientuotas į motyvaciją, stiprinimą savo ugdytinių žinių apie sportinės veiklos svarbą (Lepeškievė, 1996). Sporto pedagogui pravartu ne tik gerai išmanyti savo darbą, bet ir turėti humanistinę edukaciją. Teigiama, kad sporto pedagogas trykštantis gyvybingumu, energingumu, geranoriškumu, pasieks teigiamų rezultatų savo veiklose. Pažymima, jog pasižymint šiom savybėmis sporto pedagogas gebės prikaustyti savo ugdytinių dėmesį, kurie norės noriai dalyvauti fizinėje veikloje (Adaškevičienė, Strazdienė, 2013). Šios autorės taip pat išskyrė sporto pedagogo vaidmenis, kurie turėtų būti būdingi kiekvienam pedagogui:

1. žinių švietėjas;
2. ugdymo kūrėjas;
3. ugdymo planuotojas;
4. proceso kūrėjas;
5. ugdymo organizatorius;
6. vertintojas, stebėtojas, tyrėjas;
7. patarėjas;
8. žadintojas;
9. autoritetas.

Mokslininkų išvadose teigiama, jog sporto pedagogo veikla ir tinkamas ugdytinio motyvavimas galėtų būti laikomos dviem to paties reiškinio pusėmis, t. y. abipusiu sporto pedagogo ir ugdytinio tikslu pasiekti pačius geriausius rezultatus (Cid et al., 2019). Pagal mokslininkų tyrimų rezultatus būtų galima teigti, jog motyvacijos atveju turi būti siekiama, kad būtų palaikomas sistemingas ir tikslingas numatytų tikslų pasiekimas, drauge ir taikoma metodika – tinkama ir kryptinga, atitinkanti tiek sportuojančio asmens lūkesčius bei ypatumus.

Dėl šios priežasties yra sporto mokslininkai siekia išanalizuoti, kokie veiksniai sporto pedagogo veikloje (ypač siekiant aukštų sportinių pasiekimų) galėtų veikti kaip ugdytinio motyvavimo būdai bei kokios konkrečios priemonės turėtų būti laikomos pačiais efektyviausiais tiek sporto pedagogo, tiek ir ugdytinio interesus atitinkančiais motyvacijos būdais (Merono et al., 2016).

Mokslininkės Adaškevičienė ir Strazdienė (2017) pateikia ugdytinių fizinės veiklos motyvaciją slopinančius veiksnius, kurie aprėpia pedagogo metodus, bendravimą ir kt. (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. **Mokinių fizinį aktyvumą bei motyvaciją slopinantys veiksniai** (pagal N. Strazdienę, E. Adaškevičienę, 2017)

Sporto pedagogas
● Pedagogas nedalyvauja fizinio ugdymo procese, kaip pagalbininkas ar autoritetas.
● Pedagogas stokoja kompetencijų pabrėždamas mokinių gabumus, neparenka individualiai kiekvienam mokiniui veiklos neatsižvelgia į jų asmeninę raidą.
● Stokoja bendrakultūrinių bei profesinių kompetencijų.
● Nėra bendradarbiavimo su mokiniais, tėvais ir kitais asmenimis.
● Nesugeba įvertinti skirtingų mokinių pasirengimo.
● Slopinama iniciatyva, motyvacija, netenkinami mokinių poreikiai.
● Negeba atkreipti dėmesį į visus mokinius.
● Neparenka įdomios sportinės veiklos, per sunkios užduotys, nuvertinimas mokinių.

Apibendrinant būtų galima teigti, kad svarbų vaidmenį savo ugdytinių motyvacijos skatinime užima sporto pedagogas. Kaip jau žinoma, jo vaidmuo yra labai reikšmingas, tačiau ne kiekvienas pedagogas būna motyvuotas pats, todėl tokiu atveju jis pats nėra suinteresuotas į ugdytinių motyvaciją, jos puoselėjimą bei skatinimą. Susidomėjimo nebuvimas neleidžia siekti gerų rezultatų veiklose, atsainiai apdorojama svarbi informacija, kurios stygius vėliau neleidžia profesionaliai dirbti. Pažymėtina, jog sporto pedagogo veikla ir pareiga - šviesti ugdytinius, jų tėvus bei save patį, noriai siekti geriausio ir efektyviausio ugdymo(si) proceso (Strazdienė, Adaškevičienė, 2017).

1.4.1. Švietimo ir sporto organizacijų veiklos samprata

Bendruomenė, tai asmenys, kurie turi bendrus tikslus ir poreikius. Bendradarbiavimas, svarbūs asmenų gebėjimai, kurie skatina siekti lyderystės, iniciatyvos realizuojant poreikius. Nuo

senų laikų buvo formuojamos bendruomenės tam, kad palengvinti našta, sprendžiant įvairius klausymus. Ši siekiamybė apėmė socialines formas - teisines, moralines ir religines (Nefas, Smalskys, Šlapauskas, 2011, p.117).

Organizacijas sujungia daugybė žmonių, kurie yra suinteresuoti siekti bendro tikslo. Sporto organizacijos norint įgyvendinti tikslus, sukuria tam tikras programas, planus, teikia įvairias paslaugas. Organizacijos susijusios su sportu privalo užtikrinti finansines perspektyvas, kokybiškas treniravimosi vietas, aprūpinti inventoriu bei motyvuoti Mikalauskas (2007).

Sporto organizacijos – asmenys, kurie užtikrina tikslų bei pasiekimų vyksmą. Kaip jau žinoma, vienodų organizacijų nebūna, vienos tvarkosi puikiai, o kitoms tenka pasitempti, įdėti pastangų daugiau, tačiau labai svarbus aspektas, blogai valdant organizaciją ji gali žlugti bei pasekmės gali aprėpti daugumą žmonių (Stoner et al., 1999).

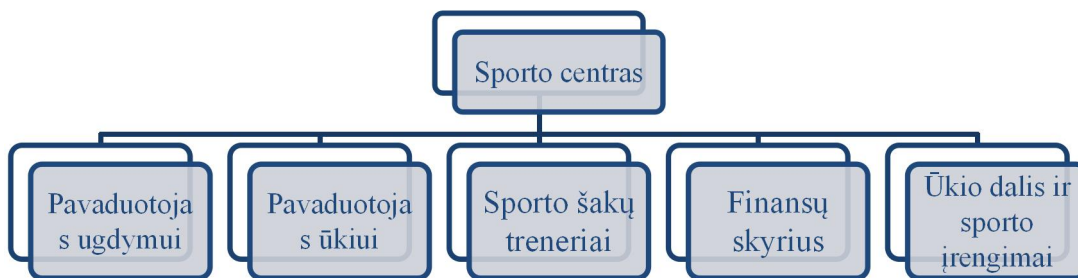
Sportas ir kūno kultūra yra atvira socialinė ir gamtinė aplinkos sąveika (Chelladurai, 1992). Galima išskirti tris sistemos valdymo blokus: tikslų bei planų įgyvendinimas, aprūpinimas bei valdymas. Kiekvienas valdymo blokas pavaldus sistemai, tačiau dažniausiai naudojami šie(Thibault et al., 1991):

- savivaldybės lygio sporto sistema;
- mokslinio bei metodinio aprūpinimo;
- sveikatos stiprinimo;
- rekreacijos;
- sportininkų rengimo;
- organizacijų veiklos ir kt.

Pasak Chelladurai (1992), kad sistemos atliktų savo funkciją yra visuomeniniai ištekliai (materialūs, dvasiniai), juos patenkinus formuojasi rezultatas, tai fizinis parengtumas, geri sveikatos rodikliai, paslaugos, įvairi mokslinė informacija. Sistemos veikla dažniausiai tapatinama su išteklių perdirbimu. Pasiiektas rezultatas pateiktas aplinkai ir vėliau panaudojamas visuomeninei sistemai.

1.4.2. Sporto organizacijų struktūra

Organizacijos struktūra yra naudojama, siekiant nustatyti, kaip paskirstomi darbai, veiklos, kokias pareigas užima ir kokias funkcijas atlieka, kokie taikomi mechanizmai planavimo, organizavimo bei kontrolės (Kvedaravičius, 1997). Sporto organizacijos struktūra pagal Slack (1997) (žr. 4 pav.)

4 pav. Pavyzdinė sporto organizacijos schema (Slack, 1997)

Pasak Mikalausko (2007) apibūdinti organizacijos struktūrą gana sudėtinga. Tai tarsi didžiulis tyrimų reiškinys sąveikaujantis su bendradarbiavimu, pastangų stebėjimu bei planavimu, formalumu, jėgos nustatymu ir kt. Organizacija dažniausiai susideda iš iš elementų, aukštesnių pareigų asmenys sukuria tam tikrą organizacijos struktūrą, kad pasiektų geresnių tikslų.

Organizacijos struktūra turėtų susidaryti iš penkių organizacinės struktūros elementų: paprastosios, biurokratinės, administracinės, profesionalios biurokratinės ir specialiųjų elementų (Jucevičienė, 1996; Vasiliauskas, 2004).

Organizacijos struktūra susijusi su strategija. Strategijos esmę nusako šie teiginiai (Vasiliauskas, 2004):

- tikslinis požiūris;
- veiksmai ir priemonės;
- numatomas laikotarpis (3-7 metai);
- ištekliai;
- organizacijos aplinkos padėtis;
- pridėtinės vertės kūrimas;
- konkurencinis pranašumas.

Sporto organizacijos veikia su daugybe kitų organizacijų. Įtakodamos vieną kitą sukuria sistemą, kuri nulemia žmonių pažiūras, santykius, gyvenimą, energiją Mikalauskas, (2007).

Apibendrinant galime matyti, kad kiekviena organizacija turi savo struktūrą, veiklas, uždavinius. Visos yra už kažką atsakingos. Organizacijos susijusios su bendradarbiavimu, kordinavimu, valdžios padalinimu, formalumu. Sporto organizacijos yra susijusios su sportininko poreikių patenkinimu.

1.5. Vertybės ir sportinė veikla

Anot McLaughlin (1997) vykstantys vyksmai glaudžiai siejasi su vertybėmis. Kokią įtaką daro sportininkų asmenybės formavimuisi literatūroje galima rasti įvairių apibrėžimų.

J.Lee ir Cockmanas (1995) išskyrė penkis vertybėms būdingus bruožus:

- Vertybės susijusios su įsitikinimais ir įdėjomis;
- Vertybės yra susijusios su trokštamu elgesiu;
- Nepasiduoda veikiamos tam tikros specifinės situacijos;
- Tarnauja vertinant reiškinius;
- Vertybės sustatytos tam tikra hierarchine seka pagal svarbą.

Pasak S. Schwartzo (Lee, Cockman; 1995) vertybės susijusios su asmens tikslais. Autorius išskiria vertybių eilę pagal skirtingas motyvacijos sritis:

- Kryptingumas;
- Stimuliacija;
- Hedonizmas;
- Siekimai / laimėjimai;
- Jėga / pranašumas;
- Saugumas;
- Patogumas;
- Tradicijos;
- Dvasingumas;
- Palankumas;
- Universalumas;

Vieni iš pirmųjų vertybes pradėjo tyrinėti D. Simonas ir R. Dickinsonas (1986), jie rėmėsi M. Rokeacho metodika. Pasitelkiant klausimyną analizavo penkis ypatumus: siekimus, pratimų atlikimą teigiamoje aplinkoje, bendravimą, sveikatą, savęs realizavimą.

Šiuolaikinėje visuomenėje tyrėjai stengiasi išsiaiškinti sportuojančių asmenų vertybes, išskirti pagrindines ir atlikti vertybių klasifikaciją. Literatūroje apstu informacijos apie vertybes,

kurios dažniausiai pasitaiko kasdienybėje. Tačiau ne retai susiduriama su klasifikavimo nebuvimu. Pateikiamos išskirtos sportinės veiklos vertybės (žr. 4 lentelę)

4 lentelė. M. Lee ir M. Cockman išskirtos sportinės veiklos vertybės

Vertybės	Vertybių paaiškinimas
Siekimas	Sėkminga asmeninė ir kolektyvinė kova
Rūpinimasis	Rūpinimosi, dėmesio kitiems rodymas
Draugystė / bendrystė	Sportavimas kartu su asmenimis, pažyminčiais panašiais interesais
Pritapimas / suderinamumas	Gebėjimas kartu veikti komandoje sutartinai
Sąmoningumas (sąžiningumas)	Elgimasis kaip galima geriausiai visose situacijose, neišnaudojant kitų savo naudai
Susitarimų laikymasis	Pagrindinių susitarimų, egzistuojančių tam tikroje sporto šakoje laikymasis, kovojimas laikantis sportinės kovos dvasios
Džiaugsmas	Pasitenkinimo jausmo, malonumo žaidžiant / kovojant patyrimas
Garbingumas	Nustatytų garbingos kovos reikalavimų laikymasis, negarbingų priemonių bei veiksmų netoleravimas sporte
Gera kova (žaidimas)	Kovojimas nepaisant kovos rezultato, lygių galimybių tarp varžovų realizavimas
Sveikata, fizinis pajėgumas	Sveikatos stiprinimas sportuojant bei sportinės veiklos metu įgyjamas tam tikras sportinis parengtumas, meistriškumas
Paklusnumas	Paisymas kitų reikšmingų reikalavimų, sutikimas su jais
Viešas (visuomeninis) įvaizdis	Aplinkinių palaikymas, pritarimas tam kas daroma, kaip pasirodoma ir elgiamasi
Sportinis kilnumas	Teigiama nuostata kitų žmonių atžvilgiu, pralaimėjimo priėmimas be nuoskaudų, pykčio, pagarba varžovui ir pan.
Savęs aktualizavimas	Pasitenkinimo jausmas sportuojant, transcendentiškų jausmų patyrimas
Gebėjimų rodymas	Mokėjimas gerai parodyti, realizuoti savo gebėjimus sportinės kovos metu
Komandos sutelktumas (kolektyviškumas)	Noras padaryti kažką gera kitiems siekiant, jog komanda geriau pasirodytų, įgautų geresnį meistriškumą
Tolerancija	Gebėjimas būti kartu su kitais, nepaisant tarpasmeninių skirtumų
Laimėjimas / pergalė	Drąsumo, pranašumo rodymas kovojant

Vertybių vaidmuo žmogaus gyvenime suvokiamas jau gan seniai (Rokeach, 1973). Vertybės atskleidžia svarbiausius žmogaus aspektus. Jos glaudžiai siejasi su motyvacija, kuri skatina kokybiškai veikti. Vertybės susiformuoja iš asmeninės patirties (Lee, Cockman; 1995). Todėl galime teigti, kad vertybės atsakingos už mūsų kaikuriuos veiksmus.

Daug metų tiriamos vertybių nuostatos, tyrimams pasitelkiama M. Rokeach vertybių skalė bei jaunimo vertybių klausimynas (Youth Sport Values Questionnaire – Lee et al., 2008) (Šukys, 2002), klausmyno dėka galime nustatyti, kokios vertybės yra svarbiausios.

2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

2.1. Tyrimo metodai

- Mokslinės literatūros sisteminė analizė. Šis metodas buvo taikomas motyvacijos ypatumų teorinei analizei bei tyrimo rezultatų refleksijai. Panaudojant šį tyrimo metodą buvo analizuojama literatūra. Atlikus literatūros analizę, buvo išryškintas temos aktualumas, problema, pasirinktas duomenų rinkimo bei informacijos apdorojimo metodas. Mokslinės literatūros analizė atskleidė sportininkų poreikius, motyvacijos skatinimo priemones švietimo bei sporto įstaigų aspektu.
- Kokybinio tyrimo metodas – interviu. Šis metodas buvo pasirinktas siekiant suprasti tiriamuosius ir atlikti analizę iš gautos informacijos. Šio tyrimo metodologija leido labiau įsigilinti į sportininko patirtis, įžvalgas. Kaip teigė Bitinas (2008) yra skirtumas tarp kokybinio tyrimo ir kiekybinio, pirmiau minėtasis leidžia įsiklausyti, sukonkretinti ir tada padaryti išvadas konkrečiau atveju. Kokybiniai tyrimai daugiau pradėti taikyti dvidešimto amžiaus pabaigoje. Pasak Kardelio (2002) kokybinis tyrimas susideda iš induktyvios analizės, skirtumų, interpretacijos, natūralaus požiūrio į tiriamąjį, svarbiausia respondento nuomonė. Tyrimo eiga pasirinkta V. Žydžiūnaitės (2009) kategorijų išskirtumas remiantis „raktiniais“ žodžiais, kategorijų turinio atsakymų suskirstymas į subkategorijas, kategorijų/subkategorijų turinio atsakymų identifikavimas bei duomenų analizė.
- Turinio analizė. Buvo analizuojama informacija, kuri siejama su darbo tema, nagrinėjami kokie tyrimai buvo atlikti panašia tematika, kas buvo iširta bei ko vis dar pasigendama.

2.2. Tyrimo imtis ir organizavimas

Tyrimo klausimų formuluotė – interviu metu priklausomai visiems pateiktas klausimas: kas yra motyvacija? Toliau sekė išplėstiniai klausimai tokie kaip: ar Šiaulių miesto švietimo ir sporto įstaigos prisideda prie sportininkų motyvacijos ugdymo? Jei taip, tai kokie metodai taikomi? Kokios skatinimo priemonės labiausiai motyvuoja? Ar glaudus ryšys, palaikymas prisideda prie motyvacijos kėlimo? Ar motyvacija sietina su Šiaulių miesto įstaigomis ir jų veiklomis? Kokio meistriskumo sportininkas esate?

Tyrimo imties sudarymas – tyrimui atlikti pasirinkti Šiaulių miesto sportininkai, atrinktiems asmenims taikiau „sniego gniūžtės“ metodą. Klasifikacija atrinktų sportininkų:

- sportininkas turi meistriskumo pakopą;

- dalyvauja Lietuvos čempionatuose, tarptautinėse varžybose ir kt;
- Priklauso Lietuvos rinktinei.

Pirmasis etapas – sportininkų atranka, interviu, duomenų analizė.

Interviu vieta ir laikas – remiantis pasirinkta respondentų klasifikacija buvo apklausiamos Šiaulių miesto sportininkės. Interviu buvo atliekami jų pasirinktose vietose. Imant interviu buvo fiksuotas laikas nuo 30 min iki 45 min.

Tyrimo etika – Atliekant apklausą atsižvelgtą į esminius etikos principus: konfidencialumą, pagarbos principas, savanoriškumą.

Tyrimo duomenų analizė – gauti atlikto tyrimo rezultatai buvo susisteminti. Surinkti tyrimo duomenys yra išsaugoti kompiuterio dokumentų faile bei popieriniu variantu.

2.3. Tiriamieji

Tyrimo dalyvavo 21 Šiaulių miesto sportininkė, 100% moterys, kurios priklauso Lietuvos rinktinei, dalyvauja Lietuvos čempionatuose, tarptautinio lygio varžybose bei turi meistriško pakopą (žr. 4 lentelę). Vienas iš kriterijų taip pat buvo, kad sportinėje srityje būtų ne mažiau nei 3 metus. Užtikrinant konfidencialumą kiekviena sportininkė turėjo savo skaičių, kurį naudojome vietoj vardo.

5 lentelė. Respondentų duomenys

Respondentų skaičius	N 21
Lytis	100% Moterys
Sportininko stažo vidurkis	4 metai
Meistriško pakopa	Nuo 3 suaugusių meistriško pakopos iki 1 meistriško pakopos
Priklauso Lietuvos rinktinei	Priklauso

3. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

3.1. Sportininko požiūris apie motyvacijos ugdymą ir jos poreikį

Šioje darbo dalyje analizuosime tirtų sportininkų motyvacijos sampratą, koks požiūris į tai bei kokios skatinimo priemonės dažniausiai pasitaiko ugdant motyvaciją. Taip pat kokie yra sportininko poreikiai bei poreikių patenkinimo priemonės.

Analizuojant švietimo ir sporto įstaigų vaidmenį sportininkų motyvacijos ugdyme, buvo siekta išsiaiškinti kokios motyvacijos priemonės labiausiai motyvuoja sportininkus.

6 lentelė. Motyvacijos ugdymo požymiai

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Motyvacijos ugdymas	Teorinės žinios	„Motyvacija, tai veiksmas, kai tave skatina“, „Motyvacija, tai kai nenori pasiduoti“, „Motyvacija susijusi su skatinimu bei poreikių patenkinimu“, „Motyvacija, tai veiksmas, kurie tave motyvuoja siekti daugiau“.
	Motyvacijos priemonės	„Motyvacijos skatinimo priemonė gali būti palaikymas, domėjimasis tavimi“, „Motyvacijos priemonės, kai sportininkas gauna finansavimą“, „Tai tokios priemonės, kurios prisideda prie tavo geresnio rezultato siekimo“.
	Sportininko poreikiai	„Būti išklausomu ir, kad atsižvelgtų į mane“, „Tai materialiniai poreikiai, socialiniai“, „Pripažinimas vienas iš poreikių“.

Remiantis tirtų sportininkų nuomone, galime teigti, kad motyvacijos sampratą supranta labai panašiai. Daugiausiai buvo paminėtas skatinimas vienokiomis ar kitokiomis priemonėmis. Dauguma tiriamųjų traktavo, jog motyvacija yra neatsiejama sportininko gerų rezultatų, noro stengtis ir siekti

dalis. Motyvacijos ugdymas sietinas su motyvacijos priemonėmis, sportininkai išskyrė tokias kaip finansavimas, palaikymas. Sportininkų poreikiai buvo daugumos panašūs, ką atsakė prie motyvacijos priemonių taip pat priskyrė ir savo poreikiams. Apibendrinant sportininkų mintis, galime suprasti, jog motyvacija yra vienas iš pagrindinių aspektų, kuri yra būtina.

Sportininkų nuomonė sutapo su darbe remtasi literatūra, pavyzdžiui Stephen, Robbins, (2007) motyvaciją apibūdino, kaip skatinimas atlikti tam tikrus veiksmus, siekiant tam tikru tikslų.

Nagrinėjant motyvacijos ugdymo poreikį mokyklose, sportininkės išskyrė dvi priežastis, kurios reikšmingos mokyklose (žr. 6 lentelę).

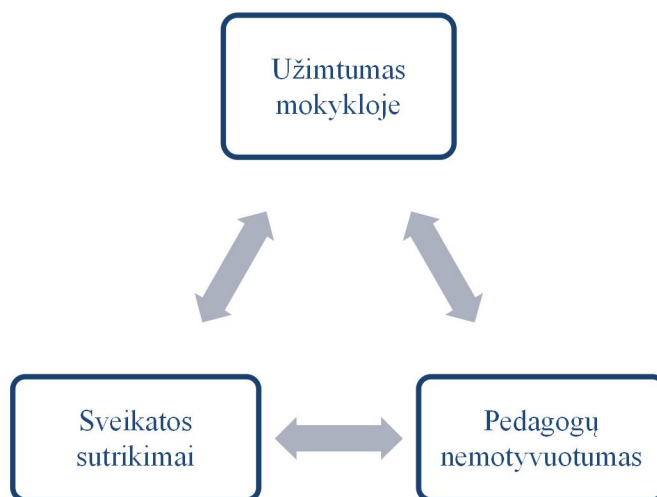
7 lentelė. Motyvacijos ugdymas mokyklose

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginys
Motyvacijos ugdymo nauda	Teigiamo požiūrio formavimas	„Žinau, kad viskas prasideda mūsų galvose, teigiamas požiūris ugdo motyvaciją“; „teigiamas požiūris padeda lengviau pasiekti rezultato“; „visuomet akcentuoju į tai, kad pozityvios mintys kelia į viršų“.
	Rezultatų realizavimas	„Aš kai būnu motyvuota, tai ir rezultatai ateina savaimė“; „Įsitaukiu į diskusijas savo noru“ „motyvuotumas duoda laisvės, kai esu nevaržomas mano veikla tampa kokybiškesnė“.

Remiantis sportininkų nuomonėmis, galima teigti, kad motyvacijos ugdymas yra reikšmingas ir reikalingas mokyklose. Sportininkės argumentavo, kad motyvacija susijusi su *teigiamo požiūrio*

formavimu, taip pat glaudžiai siejasi su *rezultatų realizavimu*. Pasak sportininkų teigiamas požiūris padeda pasiekti tikslus „*visuomet akcentuoju į tai, kad pozityvios mintys kelia į viršų*“. Sportininkų išsakytos mintys sutampa su moksline literatūra, Mikalauskas (2007) taip pat pabrėžė, kad žmogui, kuriam negatyvizmas yra dažna būseną, atliekamo veiksmo kokybė bei rezultatai pablogėja. Galima teigti, kad motyvacijos ugdymas yra naudingas mokyklose, kadangi jis skatina pozityviai mąstyti ir tada atsiranda noras veikti.

Nagrinėjant sportininkų išsakytas mintis buvo išskiriamos trys sąlyginės motyvacijos ugdymo mokykloje priežastys (žr. 7 pav.). Sportininkės pabrėžia, kad šiuolaikinis jaunimas didelį laiko tarpą skiria mokslams „*dabar laiko mažiau lieka, pamokos sunkios, daug visokių žinių patikrinimų, nebelieka motyvacijos kitai veiklai*“. Sportininkės dalyvaudamos tyrime taip pat išskyrė sveikatos sutrikimus „*žinokit nemotyvuoja tada, kai laukia egzaminai, daug streso, savijauta tada nebūna pati geriausia*“. Taip pat įvardino ir tai „*kam stengtis, jei pats mokytojas nėra motyvuotas*“.

5 pav. Motyvacijos ugdymo mokykloje pagrindinės priežastys

Analizuojant gautą tyrimo medžiagą, pateiktas paveikslas, kuriame matyti pagrindinės motyvacijos ugdymo mokykloje priežastys. Pagrindinės problemos: užimtumas mokykloje, sveikatos sutrikimai, pedagogų nemotyvuotumas, Analizuojant šias problemas, galima teigti, kad šiuolaikinis jaunimas labai daug laiko skiria mokslams, stresuoja, ko pasekoje pradeda blogėti savijauta, o kartu su ja atsiranda ir motyvacijos stoka. Dar vienas aspektas, kuris labai svarbus, tai pedagogų nemotyvuotumas, kai pedagogas negeba būti pats motyvuotas, didelė tikimybė, kad ir mokiniai tokiais taps. Todėl labai svarbu ugdyti motyvaciją mokyklose ir taip užkirsti kelia mokinių nemotyvuotumui.

3.2. Švietimo ir sporto įstaigų vykdomos motyvacijos kėlimo veiklos

Analizuojant švietimo ir sporto įstaigų motyvacijos ugdymo specifiką, buvo pateiktas sportininkams klausimas: kokios švietimo ir sporto įstaigų vykdomos sportininkų motyvacijos kėlimo veiklos yra vykdomos bei kokie metodai taikomi? (žr. 7 lentelę).

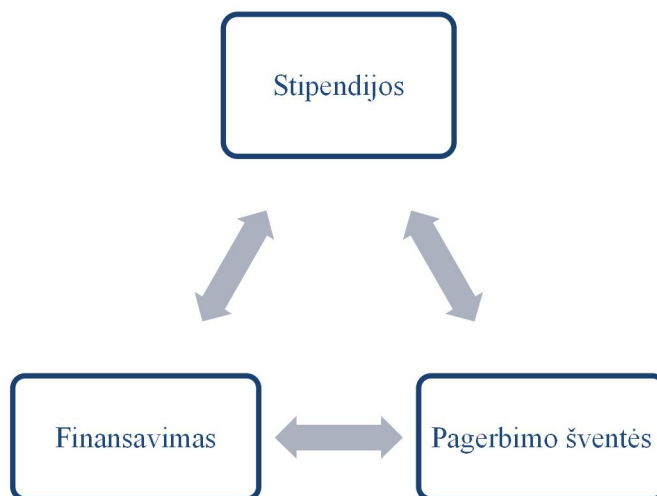
8 lentelė. Motyvacijos ugdymo programos

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Motyvacijos ugdymo programos	Finansavimas	„per metus man finansuoja dvi stovyklas, viena svetur kita Lietuvoje“; „kiekvienais metais leidžia išsirinkti už tam tikrą sumą avalynę“; „kai vykstame į varžybas gauname maistpinigius“.
	Stipendijos	„kiekvienais metais stengiuosi patekti tarp geriausių miesto sportininkų, kad gaučiau miesto stipendiją“; „miestas skiria stipendijas, tačiau kriterijai kiekvienai sporto šakai skirtingi“.
	Reklama socialiniuose tinkluose	„kai grįžtu iš varžybų socialiniuose tinkluose mane pasveikina“; „visuomet sulaukiu reklamos išvykstant į varžybas“; „dažnai mano atvaizdą naudoja skleidžiant kokia nors tai informaciją“.

	Pagerbimo šventės	<p>„buvo renkamas geriausių sportininkų dvidešimtukas į kurį nepakliuvau, kadangi sporto centras neinformavo“;</p> <p>„vyko geriausių sportininkų pagerbimo šventė, tačiau sužinojau tik iš socialinių tinklų, manau turėjau ten dalyvauti“.</p> <p>„mane pasveikino už mano pasiektus nuopelnus“;</p> <p>„buvau išrinkta geriausia metų sportininkė ir apdovanota statulėle“.</p>
--	-------------------	--

Nagrinėjant sportininkų atsakymus apie organizuojamas veiklas, buvo pastebėta, jog sportininkai dažnai nežino, kad buvo organizuojama viena ar kita veikla: „*buvo renkamas geriausių sportininkų dvidešimtukas į kurį nepakliuvau, kadangi sporto centras neinformavo*“, „*vyko geriausių sportininkų pagerbimo šventė, tačiau sužinojau tik iš socialinių tinklų, manau turėjau ten dalyvauti*“. Kalbant apie motyvacijos programas išskiriamos tik keturios, nors vėliau išsiaiškinama, jog jų yra ir daugiau „*priimtas projektas, bus statomas futbolo ir regbio maniežas, turėsime kur treniruotis*“. Nagrinėjant sportininkų pateiktus atsakymus paaiškėjo, kad ne visose įstaigose yra viena ir tapati sistema, trūksta konkretumo, vieningumo plėtojant bei įvykdant tam tikras veiklas „*kol mokiausi mokykloje, finansavimas buvo pilnas, viską gaudavome, dabar rezultatai nėra prastesni, tačiau tam tikros įstaigos neprisideda prie motyvacijos kėlimo*“.

Apibendrinant visus gautus atsakymus, galime matyti apie vykdomas sportininkų motyvacijos kėlimo programas ir kokie metodai yra taikomi. Buvo iškeltos problemos, nėra sukurta tolimesnė sportininkų motyvacijos kėlimo sistema baigus mokyklą bei, kad įstaigos ne bendradarbiauja tarpusavyje. Remiantis tirtų sportininkų išskirtomis motyvacijos kėlimo programomis, buvo užduotas klausimas ar iš išvardintų punktų kurioje nors programoje dalyvavote? Jei taip, kokios skatinimo priemonės jūsų manymu yra svarbiausios? (žr. 3 pav.)

6 pav. Svarbiausios motyvacijos skatinimo priemonės

Išanalizavus tiriamųjų duomenis, išaiškėjo kokios sportininkų manymu yra svarbiausios motyvacijos skatinimo priemonės. Daugiausiai atsakymų surinko stipendijos „leidžia jaustis aprūpintų ilgą laiką, motyvuoja toliau sportuoti“. Buvo minimas finansavimas „gerai, kai nereikia visko pirkti iš savęs, o kažką gauni nemokamai, tačiau palyginus kitos šalies sportininkus, mes turime labai mažai“. Dar kitiems svarbus aspektas – pagerbimo šventės „jos leidžia bent kartą pasijusti, jog kažką darai gerai“. Kaip teigė Lobanova (2006) motyvacijos suteikia, kai gaunamas atlygis, tada atsiranda teigiamos emocijos dirbti kokybiškai.

Sportininkėms buvo užduotas klausimas kokias žinote švietimo ir sporto įstaigas, kurios prisidėtų prie motyvacijos ugdymo? (žr. 9 pav.).

7 pav. Įstaigos kurios prisideda prie motyvacijos ugdymo

Sportininkės nurodė pagrindines įstaigas, kurios prisideda prie motyvacijos skatinimo. Vienaip ar kitaip, jos atsakingos už sportininkų motyvaciją, tačiau pabrėžė ir tai, kad dauguma iš jų labiau ne motyvuoja, o anaipol „*paskambino iš federacijos pakalbėti dėl varžybų, kuriose turiu dalyvauti ir iš karto leido suprasti, jog mano dalyvavimas ten nebus svarbus, kadangi į dešimtuką nėra šansų pakliūti*“, „*atėjus į sporto skyrių jie manęs net nežinojo, nors aš garsinu šį miestą ir esu rinktinės narys*“.

3.3. Sportininko požiūris apie motyvacijos ugdymą ir jos poreikį

Šioje darbo dalyje analizuosime tirtų sportininkų motyvacijos sampratą, koks požiūris į tai bei kokios skatinimo priemonės dažniausiai pasitaiko ugdant motyvaciją. Taip pat kokie yra sportininko poreikiai bei poreikių patenkinimo priemonės. Analizuojant švietimo ir sporto įstaigų vaidmenį sportininkų motyvacijos ugdyme, buvo siekta išsiaiškinti kokios motyvacijos priemonės labiausiai motyvuoja sportininkus.

9 lentelė. Motyvacijos ugdymo požymiai

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Motyvacijos ugdymas	Motyvacijos samprata	„Motyvacija, tai veiksmas, kai tave skatina“, „Motyvacija, tai kai nenori pasiduoti“, „Motyvacija susijusi su skatinimu bei poreikių patenkinimu“, „Motyvacija, tai veiksmai, kurie tave motyvuoja siekti daugiau“.
	Motyvacijos priemonės	„Motyvacijos skatinimo priemonė gali būti palaikymas, domėjimasis tavimi“, „Motyvacijos priemonės, kai sportininkas gauna finansavimą“, „Tai tokios priemonės, kurios prisideda prie tavo geresnio rezultato siekimo“.
	Sportininko poreikiai	„Būti išklausomu ir, kad atsižvelgtų į mane“, „Tai

		materialiniai poreikiai, socialiniai“, „Pripažinimas vienas iš poreikių“.
--	--	---

Remiantis tirtų sportininkų nuomone, galime teigti, kad motyvacijos sampratą supranta labai panašiai. Daugiausiai buvo paminėtas skatinimas vienokiomis ar kitokiomis priemonėmis. Dauguma tiriamųjų traktavo, jog motyvacija yra neatsiejama sportininko gerų rezultatų, noro stengtis ir siekti dalis. Motyvacijos ugdymas sietinas su motyvacijos priemonėmis, sportininkai išskyrė tokias kaip finansavimas, palaikymas. Sportininkų poreikiai buvo daugumos panašūs, ką atsakė prie motyvacijos priemonių taip pat priskyre ir savo poreikiams. Apibendrinant sportininkų mintis, galime suprasti, jog motyvacija yra vienas iš pagrindinių aspektų, kuri yra būtina. Sportininkų nuomonė sutapo su darbe remtasi literatūra, pavyzdžiui Stephen, Robbins, (2007) motyvaciją apibūdino, kaip skatinimas atlikti tam tikrus veiksmus, siekiant tam tikru tikslų.

3.4. Švietimo ir sporto įstaigų ypatumai

Nagrinėjant švietimo ir sporto įstaigų ypatumus sietinus su sportininkų motyvacija, tiriamieji nurodė gan skirtingus aspektus iš savo patirties (žr. 9 lentelę).

10 lentelė. Švietimo ir sporto įstaigų ypatumai sportininkų motyvacijai ugdyti.

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Motyvacijos ugdymo priemonės	Bendravimas, bendradarbiavimas	„tikslu siekiant domisi ir prisideda prie jo siekimo“, „kartas nuo karto planuoja susitikimus, išklauso sportininką“, „įtraukia sportininkus į organizuojamus renginius, jog jie reprezentuotų renginį“.
	Palaikymas	„ svarbu, kai tave žino, tavimi domisi, paskambina ir paklausia kaip praėjo varžybos, nesvarbu jei ir medalio nėra“, „ išvykstant į varžybas

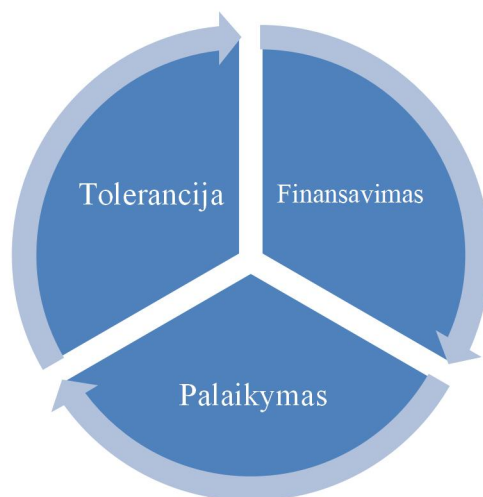
		perduoda palaikymą“.
	Finansavimas	„prisideda prie stovyklų, varžybų išvykų“, „aprūpina inventoriumi“, „skiria stipendijas“.
	Tolerancija	„kiekviena sporto šaka skirtinga, todėl požiūris turi būti labai diplomatiškas“, „neturi mėgstamiausių sporto šakų, o palaiko kiekvieną“.
	Moralinės vertybės	„sportinis kilnumas, kai esi tolerantiškas ne tik laimint, bet ir pralošiant“, „atsižvelgimas į kitus, susidomėjimo parodymas“.

Remiantis tirtų sportininkų nuomone, galime teigti, kad švietimo ir sporto įstaigos yra reikalingos, naudingos, neatsietinos sportininkų motyvacijos ugdymui. Sportininkai teigė, kad kiekvienas aspektas yra reikšmingas. Labai svarbus buvo palaikymas, bendravimas ir bendradarbiavimas, taip pat tolerancijos buvimas, kadangi kiekviena sporto šaka yra skirtinga ir jos nuostatai nėra vienodi. Taip pat išskyrė moralines vertybes bei finansavimą.

3.4.1. Švietimo ir sporto įstaigų motyvacijos ugdymo pagrindiniai kriterijai

Nagrinėjant sportininkų atsakymus, labiausiai išskirti buvo palaikymas, finansavimas, tolerancija (žr. 10 pav.). Sportininkai pažymi, kad su šiomis sąlyginėmis motyvacijos priemonėmis daugiausiai susiduriama. Viena iš pagrindinių problemų, tai tolerancija, jog kiekviena sporto šaka yra sutapatinama su viena ir tapačia, nors visos sporto šakos yra labai skirtingos, tačiau vertinimo kriterijai norint gauti finansavimą yra daugmaž vienodi. Kita finansavimas, su šia problema susiduriama vis dažniau, kadangi gaunant finansavimą reikalingi sportininkų rezultatai, kurie turi atitikti nustatytus kriterijus. Ir galiausiai buvo minėtas palaikymas, dauguma sportininkų pabrėžė,

jog palaikymo sulaukia labai mažai, daugiausiai reklamos socialiniuose tinkluose, tačiau ne asmeniškai.

8 pav. Švietimo ir sporto įstaigų motyvacijos ugdymo pagrindiniai kriterijai

Analizuojant sukaupą tyrimo medžiagą, pateiktas paveikslas, kuriame matyti pagrindiniai motyvacijos ugdymo kriterijai su kuriais daugiausiai susiduria sportininkai. Išskirti trys kriterijai: tolerancija, finansavimas ir palaikymas. Analizuojant šias problemas galima teigti, kad sportininkai susidurdami su šiomis problemomis negali tikslingai siekti tikslų, kadangi šios motyvacijos ugdymo priemonės daugiau prisideda ne prie motyvacijos skatinimo, o atvirkščiai, prie motyvacijos nebuvimo.

3.5. Žmogaus vertybių sąsaja su motyvacija

Nagrinėjant vertybių ypatumus sietinus su sportininkų motyvacija, tiriamieji išskyrė įstaigų vertybes, kurios skatina būti motyvuotų (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. vertybių sąsaja su motyvacija

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Sportinės veiklos vertybės	Rūpinimasis	„kiekvienas žmogus, kuris nori padėti tau kažko pasiekti turi būti rūpestingas“; „vien pasidomėjus kaip tau sekasi, jautiesi gerai“;

		„dažnai, kai tau pradeda nesisėkti jie tiesiog tave nurašo, nepakliausia kas nutiko“.
	Sąmoningumas	„padėti nesitikint naudos“; „priklausomai nuo situacijos, išlieki sąmoningu, kritiškai mastai ir priimi sąmoningus sprendimus“.
	Tolerancija	„suprasti, kad mes esame visi skirtingi“; „tai dauguma sporto šakų nurašomos, šiai dienai krepšinis, regbis, o kur kitos sporto šakos“. „Na žinote į vienas rungtis susirenka 16 dalyvių į kitas virš 60, tai iš 16 likti 16 jau pasiekimas, tam tikrose varžybose jau gali pretenduoti į stipendijas“.
	Garbingumas	„nepaisant blogų dienų, tave gerbia, kad dalyvavai ir parodei ką galėjai“; „bent kartą pasveikinti asmeniškai grįžus po varžybų, tai jau garbė“.
	Kolektyviškumas	„mes sportininkai atstovaujame šalį, savo miestą, būtų smagu, jog kartais jaustumėsi ne vienas“; „kai turi komandą, kolektyvą atrandi motyvacijos vien tai, kad jie tau padeda, skatina siekti daugiau, nesinori jų pavesti“.

Apibendrinant gautus rezultatus, matyti, jog tam tikros vertybės skatina būti motyvuotu. Kadangi motyvacija aprėpia labai daug faktorių, būtina analizuoti ir stengtis išsiaiškinti visus jos skatinimo aspektus. Pavyzdžiui M. Rokeachas (1979) vertybę tapatina su tikėjimu, kad atliekamos

veiklos ir egzistenciniai idealai yra suasmeninti su alternatyvomis arba priešingai, veiklos principais ar idealų atžvilgiu. Dar galima pasakyti, kad vertybės, tai įsitikinimai, tikslui pasiekiant reikalingos priemonės, kurios skatintų jį pasiekti (Šukys, 2002).

DISKUSIJA

Sportininko gyvenimas susideda iš daugybės faktorių, apima vertybes, poreikius, žmones. Lietuvoje sisteminio požiūrio į švietimo ir sporto įstaigų veiklas įtakojančias sportininkų motyvaciją daugiausiai aptinkame tyrimus susijusius su pedagogo, trenerio veikla, tačiau ne retai ne vien pedagogas prisideda prie sportininkų motyvacijos ugdymo.

Vadinasi, galima teigti, jog mažiau aptarinėjamos temos, įtraukiančios ne tik pedagogus. Pavyko rasti suformuluoto sisteminio požiūrio į sporto organizacijas veiklas, vadovaujančiųjų vertybines nuostatas.

Kaip teigia Amis & Slack (1996) sisteminis požiūris nėra pagrindas būtent sporto organizacijų bei komandos veiklų, tai yra ir tikslų, uždavinių, numatytų strategijų ugdymo veiksmų visuma.

Analizuojant šio baigiamojo magistro darbo tyrimo duomenis, buvo pastebėta, kad sportininkams labai aktualūs švietimo ir sporto įstaigų ypatumai, kurie siejasi su jais. Sportininkės nurodo, kokios skatinimo priemonės joms labiausiai priimtinos, taip pat įvardija kokias žino įstaigas, kurios prisideda prie sportininkų motyvacijos ugdymo, bei kokios vertybės jų manymu yra svarbiausios. Atlikant tyrimą, sportininkės apibūdina, kaip naują patirtį, nes daugiau buvo skaitoma, bet nesigilinama į būtent save. Sportininkės taip pat pabrėžė, kad įsigilinant į savo mintis bei patirtis galima pasirinkti kas joms yra svarbu. Interviu metu sportininkės minėjo, kad labiausiai motyvuoja materialinės skatinimo priemonės bei vertybinės. Pasak merginų, kartais reikia paprasčiausios tolerancijos, supratingumo bei palaikymo.

Analizuojant mano atliktą tyrimą bei gautus atsakymus, buvo siekiama palyginti su kitų tyrimų rezultatais. Būtent su švietimo ir sporto įstaigų motyvacijos ypatumais tyrimų neradau, tačiau savo tyrimą susiejau su motyvacijos skatinimo priemonėmis. Šia tematika radau ne mažai atliktų tyrimų vienas iš jų J. Petkevičienės (2012) „Mokinių motyvacija ir jos skatinimas“. Tyrime buvo taikomas kokybinis duomenų rinkimo būdas – mokinių mokymosi motyvacijos testas, mano darbe kokybinis, tačiau interviu metodas. Autorės empiriniai duomenys išryškino motyvacinius komponentus, kurie nulemia sėkmingą, motyvuotą mokymosi veiklą. Kokybinio tyrimo rezultatai leido teigti, jog mokytojai iš dalies skatina mokinių motyvaciją. Mano atlikto tyrimo metu, taip pat buvo pasigendama išorinių veiksmų, kurie siejami su švietimo ir sporto įstaigų narių motyvavimu. Petkevičienės (2012) išskyrė motyvacijos skatinimo priemones: stipendijos, vertinimas, pagyrimai, atsakomybės skatinimas, kurios siejosi ir su mano darbe pateiktomis. Autorė pasigedo kritinio mąstymo plėtotės galimybių, kūrybiškumą skatinančių veiklų, bendradarbiavimo. Bendradarbiavimo

kompetenciją išskyrė mano atlikto tyrimo tiriamosios, jos įvardijo bendravimą ir bendradarbiavimą, kaip reikšmingą motyvacijos skatinimo komponentą.

IŠVADOS

1. Tikslingas poreikių patenkinimas, susideda iš fizinių bei psichinių realizavimo veiksmų (Ališauskas, 1999). Norint atskleisti mokinio gebėjimus, labai svarbu ugdyti kompetencijas tokias kaip: pasitikėjimo, atsakomybės, bendradarbiavimo, ir žinoma gebėti kritiškai įsivertinti savo galimybes, prigimtinius gebėjimus. Lietuvos respublikos vyriausybės nutarimas „Dėl 2021–2030 metų sporto plėtros programos patvirtinimo“, šiuo nutarimu patvirtino programas, kuriomis siekiama gausinti aukščiausius Lietuvos sporto pasiekimus. Nutarime iškelta problema, kuri nusako, jog sporto sistema neužtikrina aukščiausių sporto pasiekimų. Yra išskiriamos problemos priežastys tokios kaip: sportininkų rengimo ir išlaikymo sporte sistema neužtikrina sportininkų skaičiaus didėjimo, proveržių siekiant aukštų rezultatų. Trūksta kvalifikuotų sporto specialistų, sporto bazių ir treniruočių kompleksų stoka, Lietuva atsilieka nuo ES šalių vidurkio pagal sportuojančiųjų skaičių.
2. Pagrindinė asmenybės aktyvumo priežastis yra įvairūs poreikiai. Poreikis - tai tam tikra asmenybės būseną, sudaranti prielaidas veikti, kad tuos poreikius patenkinti. Sporte pasireiškia trys pagrindinės poreikių rūšys: stimuliacijos poreikis, afiliacijos poreikis (ryšio su kitais žmonėmis poreikis), poreikis jaustis vertingam - kompetentingam ir sėkmingam (Ryan, Deci, 2017).
3. Išanalizavus tiriamųjų duomenis, išaiškėjo kokios sportininkų manymu yra svarbiausios motyvacijos skatinimo priemonės. Daugiausiai atsakymų surinko stipendijos
4. Remiantis tirtų sportininkų nuomone, galime teigti, kad švietimo ir sporto įstaigos yra reikalingos, naudingos, neatsietinos sportininkų motyvacijos ugdymui. Sportininkai teigė, kad kiekvienas aspektas yra reikšmingas. Labai svarbus buvo palaikymas, bendravimas ir bendradarbiavimas, taip pat tolerancijos buvimas, kadangi kiekviena sporto šaka yra skirtinga ir jos nuostatai nėra vienodi. Taip pat išskyrė moralines vertybes bei finansavimą.

REKOMENDACIJOS

Teorinė ir praktinė analizė, apie sportininkų švietimo ir sporto įstaigų motyvaciją ir jos skatinimo priemones, leidžia teikti įstaigoms tokias rekomendacijas, kurios mano nuomone stiprintų sportininkų motyvaciją:

Bendravimas ir bendradarbiavimas. Šis aspektas labai svarbus, kadangi per bendravimą gaunamas grįžtamas ryšys, jis leidžia būti motyvuotu ir jaustis reikšmingu.

Tolerancija. Daugiau būti tolerantiškesniems sporto šakų, kriterijų, nuostatų atžvilgiu, kadangi sporto šakos yra skirtingos tiek fizine jėga, tiek nustatytais nuostatais. Taip pat būti kiek platesnio požiūrio, nepamiršti, jog egzistuoja ir kitos sporto šakos.

Stipendijos. Apžvelgti stipendijų skirimo kriterijus atsižvelgiant į sporto šaką.

Vertybės. Puoselėti ir vadovautis vertybėmis siekiant geresnių rezultatų siekimo.

Palaikymas. Palaikykite sportininkus ne tik tada, kai jie laimi, bet ir tada kada nepasiseka įgyvendinti planus. Ieškokite priežasčių ir jas spręskite.

LITERATŪRA

1. Adaškevičienė E., (2004). *Vaikų fizinės sveikatos ir kūno kultūros ugdymas*. Klaipėda.
2. Adaškevičienė, E., Stazdienė, N. (2013). *Vaikų sveikatą stiprinančio fizinio aktyvumo ugdymas*. Klaipėda: KU leidykla.
3. Adaškevičienė, E., Strazdienė, N. (2017). *Mokinių fizinio aktyvumo edukacija*. Klaipėda:KU leidykla.
4. Ališauskas A. (1999). Socialinės problemos bendrojo lavinimo mokykloje: mokinių socialiniai poreikiai ir jų tenkinimas. *Socialiniai tyrimai*.
5. Amis, J & Slack, T. (1996). Structure Relationship in Voluntary Sport Organizations. *Journal of Sport Management*.
6. Astromskienė, A., Ramanauskienė, J., Gargasas, A., Rukuižienė, R., Liaudanskas, G. (2012). *Lietuvos kaimo gyventojų verslinė motyvacija*. Kaunas.
7. Blauzdys, V., Bagdonienė, L. (2007). *Mokinių teigiamo požiūrio į kūno kultūrą kaip mokymosi dalyką ugdymas, didinant jo prasmingumą*. Monografija. Vilnius: VPU.
8. Chelladurai P., (1992). A Classification of Sport and Physical Activity Services: *Implications for Sport Management*.
9. Cid, L., Pires, A., Borrego, C., Duarte-Mendes, P., Teixeira, D. S., Moutão, J. M., & Monteiro, D. (2019). Motivational determinants of physical education grades and the intention to practice sport in the future. *PloS one*, 14(5), 14–25.
10. Dollman, J., Olds, T. (2007). Distributional changes in the performance of Australian children on test of cardiorespiratory endurance. *Medicine and Science in Sport and Exercise*, 50, 210-225.
11. Grajauskas, L., Razmaitė, D. (2017). Lietuviškos Sporto motyvacijos skalės kai kurios psichometrinės charakteristikos. *Sporto mokslas*, 2(88), 10–15.
12. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
13. Jucevičienė, P. (1996). *Organizacijos elgsena*. Kaunas: KTU.
14. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Šviesa.
15. Kasiulis, J., Barvydienė, V. (2003). *Vadovavimo psichologija*. Kaunas: Technologija.
16. Kvedaravičius, J. (1997). *Organizacijų vystymosi sampratos matmenys*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai.
17. Lee, M. J., Cockman, M. (1995). Values in childrens sport: Spontaneously expressed values among young athletes. *International Review of the Sociology of Sport*.

18. Lepeškienė, V. (1996). *Humanistinis ugdymas mokykloje*, Vilnius: Inforastras.
19. Lisinskienė, A., Šukys, S. (2014). Tėvų ir vaikų ugdomosios sąveikos sportinėje veikloje ypatumai. *Sporto mokslas*, 1, 22–27.
20. Malinauskas, R. (2003). Didelio meistriškumo dvikovos sporto šakų sportininkų ir jų rezervo motyvacijos ypatumai. *Sporto mokslas*, 1 (31), 19-23.
21. Malinauskas, R. (2003). *Sporto psichologijos pagrindai*. Kaunas: LKKA.
22. Maslow, A. H. (1943). “A theory of human motivation”. *Psychological Review*, 50, 370-396.
23. McLaughlin, T. H. (1997). Šiuolaikinio ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybės, įvairovė. Kaunas: Technologija.
24. Merono, L., Calderon, A., Hastie, P. A. (2016). Effect of Sport Education on the technical learning and motivational climate of junior high performance athletes. *Ricyde: Revista internacional de ciencias del deporte*, 44(12), 182–198.
25. Mikalauskas R., (2007). *Sporto organizacija ir vadovas: efektyvus valdymas*. Kaunas: LKKA.
26. Miškinis, K. (1999). Kūno kultūros ir sporto specialistų kompetencijų charakteristikų tyrimai. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 2 (31), 37-51.
27. Nefas, Smalskys S., Šlapkauskas V., (2011). *Demokratija ir vietos bendruomenė Lietuvoje*. Vilnius.
28. Petkevičienė J., (2012). *Mokinių motyvacija ir jos skatinimas*. Akademija.
29. Poteliūnienė, S., Sabaliauskas, S. (2010). Skirtingo meistriškumo sportininkų motyvacijos sportuoti ypatumai. *Sporto mokslas*, 2, 13–18.
30. *Psichologijos žodynas*. (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
31. Rajeckas, V. (2002). *Ugdymo tikslas ir uždaviniai: mokymo priemonė*. Vilnius: VPU.
32. Robbins S. P. (2003). *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“
33. Robbins, S. (2007). *Introduction to Management and Organizations*.
34. Rokeach, M. (1979). *Understanding human values. Individual and societal*. New York: The Free Press.
35. Roychowdhury, D. (2018). Functional Significance of Participation Motivation on Physical Activity Involvement. *Psychological Thought*, 11(1), 9–17.
36. Ryan, R. M., Deci, E. L. (2007). *Active human nature. Self-determination theory and the promotion and maintenance of sport, exercise, and health*. Champaign, IL: Human Kinetics.
37. Šalkauskienė, L., Žalys, L., Žalienė, I. (2006). *Komandinis darbas paslaugų sferoje, Šiauliai*.

38. Šavareikienė, D. (2012). Motyvo interpretacija motyvacijoje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*.
39. Simmons, D. D., Dickinson. R. V. (1986). Measurement of values expression in sports and athletics. In: *Perceptual and Motor Skills*.
40. Skačkauskienė, I., Kiselevskaja, A. (2014). A system of indicators for evaluating the motivation of employees for work in telecommunication enterprises. *Business: Theory and Practice*, 15(3), 245-253.
41. Skurvydas, A. (2006). *Fzinis aktyvumas ir sveikata: studijų knyga*. Kaunas: LKKA.
42. Slack, T., (1997). *Understanding Sport Organization Theory*.
43. Stankevičienė A., Lobanova L. (2006). *Personalo vadyba organizacijos sistemoje: mokomoji knyga*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius: Technika.
44. Stoner J., A. F.; Freeman, R. E.; Gilbert, D. R. 1999. *Vadyba*. Kaunas.
45. Strazdienė, N., & Adaškevičienė, E. (2017). The relationship between adolescents' physical inactivity and health. in society. integration. education. proceedings of the international scientific conference, 3, 406–417.
46. Šukys, S. (2002). *Socialiniai, moraliniai sporto sociologijos aspektai*. Kaunas: LKKA.
47. Tijūnėlienė, O. (2009). *Žmogaus pašaukimas - tapti žmogumi*. Klaipėda: KU leidykla.
48. Uznieņė, R. (2010). *Paauglių medijinės patirties pedagoginė korekcija*. Daktaro disertacija. *Socialiniai mokslai (edukologija, 07S)*. Klaipėda: KU leidykla.
49. Vallerand, R. J., & Losier, G. F. (1999). An integrative analysis of intrinsic and extrinsic motivation in sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 11, 142–169.
50. Vasiliauskas, A., (2004). *Strateginis valdymas*. Kaunas: Tehnologija.
51. Weinberg, M. D., Gould, D. (2006). *Foundations of sport and exercise psychology*. Champaign, Ill.: Human Kinetics.
52. Žydžiūnaitė V., Rupšienė L., Bitinas B. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2009.
53. Щербатых Ю.В. Психология предпринимательства и бизнеса. <http://www.no-stress.ru/buisness/motivation.html>.

PRIEDAI

Interviu klausimynas

Klausimas	Atsakymas
Kaip suprantate – kas yra motyvacija?	
Koks Jūsų požiūris apie motyvacijos ugdymą ir jos poreikį?	
Kokie švietimo ir sporto įstaigų ypatumai susiję su motyvacijos ugdymu Jūsų manymu?	
Kokie švietimo ir sporto įstaigų motyvacijos ugdymo pagrindiniai kriterijai?	
Kokios švietimo ir sporto įstaigų vykdomos motyvacijos kėlimo veiklos?	
Kokios svarbiausios motyvacijos skatinimo priemonės?	
Kokios švietimo ir sporto įstaigos atlieka funkcijas susijusias su motyvacija?	
Ar motyvacija sietina su vertybėmis?	